

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหาการวิจัย

สังคมที่มีความสงบร่มเย็น มั่นคง และเป็นปกติสุขนั้น นอกจากจะต้องอาศัยแนวนโยบายการบริหารประเทศที่ดีและเหมาะสมแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้นคือ การที่ทรัพยากรต่างๆซึ่งมีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่เป็นสิ่งของส่วนรวม ได้รับการพัฒนาและดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่เป็นมนุษย์ หรือที่เรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์ หรือทรัพยากรบุคคลนั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคมยิ่งนัก เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้ที่ใช้ทรัพยากรและยังเป็นผู้ที่จะต้องร่วมกันดูแลรักษา ทำนุบำรุงสิ่งของต่างๆอันเป็นส่วนรวม ดังนั้นการปลูกฝังความสำนึกให้กับบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจึงควรบังเกิดขึ้นในสังคม

ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) กันมากขึ้น เพื่อให้ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าตนเอง นั้นหมายความว่า ทุกคนต้องมี “การให้” มากกว่า “การรับ” เพราะการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จักการดูแลตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของของชุมชนรวมไปถึงสิ่งของที่เป็นสาธารณะร่วมกัน ยึดมั่นในระบอบคุณธรรม จริยธรรม ละอายต่อสิ่งผิด รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติแล้วนั้น จะนำมาซึ่งประโยชน์สุขนานัปการแก่สังคมและประเทศชาติ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมโดยรวม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต หากเป็นเช่นนี้แล้วสังคมย่อมได้รับแต่ความสุขอย่างแน่นอน

แต่ทว่าเมื่อเราพิจารณาและมองย้อนกลับไปดูว่า หากผู้คนในสังคมขาด “จิตสาธารณะ” ที่ดี สังคมส่วนรวมจะประสบปัญหาอย่างไรบ้าง ซึ่งเราก็จะพบว่าการขาดจิตสาธารณะของผู้คนจะเกิดผลกระทบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ระดับชาติ ตลอดจนจนถึงระดับโลกเลยทีเดียว เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่สร้างทดแทน การกอบโกยผลประโยชน์เข้าภายในประเทศของตนเอง การสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์และมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เป็นต้น

ในที่นี่จะมุ่งเน้นที่การกล่าวถึงผลกระทบในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ ซึ่งผลกระทบในระดับครอบครัวนั้น เกิดจากการที่บุคคลในครอบครัวขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง นำมาซึ่งปัญหาครอบครัวในที่สุด และเมื่อครอบครัวเริ่มอ่อนแอ ลั่นคลอน นับว่าเป็น

ผลกระทบกับส่วนรวมในอนาคต เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด หากครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอก และเมื่อพิจารณาในระดับชุมชน หากคนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนก็จะขาดการพัฒนา และเสื่อมทรุดลง เพราะขาดผู้นำที่ดี ขาดศูนย์รวมทางจิตใจ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการเห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์ รวมทั้งต้องเสียเวลาที่ต้องมาช่วยเหลือชุมชน ความล้มละลายของชุมชนจึงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และส่งผลกระทบไปสู่ความเข้มแข็งของประเทศชาติ ถ้าครอบครัวและชุมชนขาด “จิตสาธารณะที่ดี” ประเทศชาติย่อมเกิดวิกฤติการณ์ภายในประเทศทุกด้าน ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นไม่สามารถแก้ไขได้เนื่องจากบุคลากรในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพล้มล้างเพราะขาดพลังความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าจะมีแผนนโยบายการบริหารประเทศที่ดี หรือมีมาตรการใดๆออกมาใช้ หากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือปฏิบัติตาม มีแต่ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ผลที่ตามมาคือ การล้มละลายของชาติ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ภายนอกที่เข้ามาสู่สังคมไทย ทั้งจากกระแสเศรษฐกิจการค้า การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของคนไทย ส่งผลให้สังคมไทยก้าวสู่สังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คนส่วนใหญ่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เกิดการแข่งขัน แข่งแย่ง เอาัดเอาเปรียบกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของตน และแสวงหาอำนาจทางการเมืองและอำนาจเงินมากขึ้น จนทำให้คนไทยเริ่มหนีห่างจากศาสนาและเกิดความห่อหุ้มในศีลธรรมและจริยธรรม ตัวอย่างของการขาดจิตสาธารณะของคนไทย สังเกตได้จากกรรไกรที่เรามักจะเห็นป้าย และสติ๊กเกอร์ที่ติดอยู่กับฝาผนังในสถานที่ต่างๆซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเตือนสติผู้คนที่ผ่านไปมา เช่น “โปรดรักษาความสะอาด” “ห้ามสูบบุหรี่” “งบประมาณมีจำกัด โปรดใช้อย่างประหยัด” “กรุณาอย่าทิ้งขยะลงข้างทาง” “กรุณาอย่าทิ้งผ้าอนามัยลงในโถส้วม” “ขึ้นลงชั้นเดียวโปรดใช้บันได” “ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดเครื่องปรับอากาศก่อนออกจากห้อง” และอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งป้ายที่มีความหลากหลายเหล่านี้ เราเห็นกันจนคุ้นตา เป็นการบ่งบอกให้รู้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ขาด “จิตสาธารณะ” โดยรวมถึงเยาวชนซึ่งกำลังศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยต่างๆ นักศึกษาเหล่านี้โดยเฉพาะผู้ที่เพิ่งเข้ามาศึกษาในชั้นปีที่ 1 นั้นเป็นช่วงของการปรับตัวและเรียนรู้เพื่ออยู่ในสังคมใหม่ๆ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องอาศัยจิตสาธารณะเป็นสำคัญเพื่อความสงบ เป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันเรากลับพบว่า เยาวชนกำลังอยู่ในสภาพสังคมแห่งความเสี่ยง โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในแง่มุมต่างๆ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้

รับการควบคุมหรือแก้ไขย่อมส่งผลเสียต่ออนาคตของเยาวชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยผลอันเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ประการหนึ่งคือ เรื่องคุณภาพการเรียนรู้และการเอาใจใส่ในการเรียนของเยาวชนลดลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะความอ่อนแอทางความคิด ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันแล้ว ยังเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้ไม่เห็นความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่า “ขาดจิตสำนึกสาธารณะ” ต่อสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ (อริสา สุขสม, 2552) นักศึกษาจำนวนมากมีพฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเห็นแก่ความสะดวกสบายของตนมากกว่าที่จะคำนึงถึงผู้อื่น เช่น การพูดคุยเสียงดังในห้องสมุดโดยขาดสำนึกว่าเป็นการรบกวนผู้อื่น การจอดรถแบบแล้งน้ำใจต่อผู้อื่นยึดถือความสะดวกของตนเองเท่านั้น การทิ้งขยะในห้องเรียนโดยคิดว่าเดี๋ยวก็มีคนมาทำความสะอาดเอง นั่งตรงไหนทิ้งลงตรงนั้นทั้งที่ถังขยะก็มีการจัดไว้ให้บริเวณนอกห้องเรียน การขีดเขียนข้อความลงบนโต๊ะ เก้าอี้ และผนังของอาคาร บางครั้งปฏิบัติตามเพียงเพราะว่าเกรงกลัวสิ่งลึกลับบางประการ หรือบางครั้งก็ทำเพราะเลี่ยงไม่ได้หรือถูกบังคับ แต่ก็ยังขาดความสำนึกที่อยากจะปฏิบัติด้วยจิตสำนึกในกาย คิดเพียงแต่ว่า “ทำอะไรได้ตามใจคือไทยแท้” แล้วรับเอามาเป็นคำนิยามของลักษณะความเป็นคนไทย ซึ่งเป็นความคิดที่ขาดความถูกต้องและขาดการแยกแยะผิดชอบชั่วดี

การสร้างจิตสำนึกของคน ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก จากบุคคลต่างๆ เช่น พ่อแม่ที่อยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น และครูในสถานศึกษา บุคคลเหล่านั้นจะเพิ่มบทบาทที่สำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กและเยาวชน ดวงเดือน พันธุนานาวิน (2528 : 53) กล่าวไว้ว่า บุคคลสามารถถูกกล่อมเกลามาให้เปลี่ยนทัศนคติและจิตลักษณะต่างๆ ได้ แม้จะอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น หรือแม้แต่ตอนกลาง ถ้าใช้วิธีการที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ ถ้าเราสร้างและฝึกฝนบุคคลให้มีจิตใจดีและแข็งแกร่ง สภาพแวดล้อมก็จะมีอิทธิพลต่อการกระทำของบุคคล เหล่านี้ย่อมลงเป็นลำดับ ความสามารถด้านทานสิ่งยั่วจากภายนอก จึงเป็นคุณสมบัติทางจิตใจอันสำคัญของผู้ที่มีแต่การกระทำอันดีงาม และละเว้นความชั่วอย่างสม่ำเสมอ

จากความสำคัญดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ ความสำนึก จิตสำนึก ที่พัฒนาไปเป็น “จิตสาธารณะ” ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ ได้ จะทำให้ประเทศไทยของเรามีเด็กและเยาวชนที่มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน นั่นคือ อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอมและประหยัด รู้จักการแบ่งปัน เปิดโอกาสในการใช้ของส่วนรวมต่อผู้อื่น เมื่อนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งเพิ่งเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาตัวเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของพวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงแสดงให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาค่านิยมเรื่อง “จิตสาธารณะ” ของมนุษย์ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาในฐานะที่เป็นเยาวชนกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยด้านครอบครัว และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่จะที่จะส่งผลให้บุคคลมีจิตสาธารณะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนเหล่านี้ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและมีคุณภาพได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
3. เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขและพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านครอบครัว และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทัดสนุนใช้เหตุผล และการเห็นแบบอย่างจากบิดามารดา
2. ปัจจัยทางจิตลักษณะ ได้แก่ สุขภาพจิตดี และทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
3. จิตสาธารณะของนักศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมในปัจจุบันของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

6.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ตำบลท่าจี้ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

6.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.2554 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ใช้เวลาในการทำวิจัย 6 เดือน

นิยามศัพท์

จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นส่วนรวม การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกัน การคำนึงถึงผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม การตระหนักในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการกระทำที่มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนใช้เหตุผล หมายถึง การรายงานจากการรับรู้ของนักศึกษาว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองของตน เลี้ยงดูตนในลักษณะให้ความรัก ให้ความใกล้ชิดสนิทสนม ยอมรับตน และช่วยเหลือสนับสนุนมากน้อยเพียงใด ได้มีการให้รางวัลเมื่อทำความดี ลงโทษเมื่อทำผิด และได้อธิบายเหตุผลในการส่งเสริม หรือขัดขวางการกระทำของตนมากน้อยเพียงใด และทำได้อย่างสม่ำเสมอเพียงใด

การเห็นแบบอย่างจากบิดามารดา หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมที่บุคคลรู้สึกได้รับความคุ้นเคยอย่างสม่ำเสมอจากบิดามารดา จนรับเข้าไว้เป็นแบบแผนพฤติกรรมตนเองในลักษณะเลียนแบบพฤติกรรม โดยเฉพาะเด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูที่ตนรักใคร่

สุขภาพจิตดี หมายถึง ลักษณะทางจิตและอารมณ์ที่แสดงถึง การไม่รู้สึกวิตกกังวลจนเกินเหตุ หรือการมีความวิตกกังวลน้อย ในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ ไม่โกรธง่าย ไม่ตื่นตื่นง่าย มีสมาธิ และมีความกล้าในสิ่งที่สมควร

ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม หมายถึง ลักษณะภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงออกในแง่ของอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งมีองค์ประกอบสามประการ คือ ประการที่หนึ่ง ได้แก่ ความเชื่อเชิงประเมินค่าว่าการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมนั้นเป็นสิ่งที่ดี หรือมีประโยชน์อย่างไร ประการที่สอง ได้แก่ ความรู้สึก ชอบและพอใจ

ที่จะได้แสดงพฤติกรรมการทำงานประโยชน์เพื่อส่วนรวม และประการที่สาม ได้แก่ ความพร้อมที่จะ
กระทำพฤติกรรมการทำงานประโยชน์เพื่อส่วนรวม

พฤติกรรมการทำงานประโยชน์เพื่อส่วนรวม หมายถึง การแสดงออก หรือการปฏิบัติหน้าที่ใน
ฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ด้วยความสนใจ ตั้งใจที่จะปฏิบัติให้ดีที่สุด ตัวอย่างของการทำ
ประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การรักษาความสะอาดในการใช้ห้องน้ำ การนำขยะไปทิ้งในถังขยะที่
มหาวิทยาลัยจัดเตรียมไว้ให้ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบปัจจัยด้านครอบครัวและจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกิดจิตสาธารณะ
ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
2. ทำให้ได้ข้อมูลระดับพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
3. ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขและพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครศรีธรรมราช